

Druhé město Michala Ajvaze: magické, zábavné i dobrodružné

radio.cz, 16. 4. 2020

Proč stojí za to si přečíst Druhé město Michala Ajvaze?

„Michal Ajvaz vás ve svých románech, a to nejenom v Druhém městě, dovede přenést do jiného, fantaskního světa. To může být pro čtenáře zvlášť v této době zajímavé, leckdo to může uvítat. Přesněji řečeno, neuvádí vás do úplně jiného světa, není to fiktivní středozemě, ve které se prohánějí Elfové a Nazgurové, i když takové bytosti u Ajvaze najdete. V Druhém městě čtenář pořád zůstává v Praze, jsou tam známá místa, je tam pražská topografie - Petřín, Klementinum, Pohořelec, Staroměstské náměstí, ale zároveň čtenář zjišťuje, že vedle města Prahy a našich bytů existuje ještě jiný alternativní svět. Celý román je na hranici reálného a druhého světa. Praha a vedle ní nebo pod ní druhé město.

Další věc je, že Ajvazovy příběhy jsou velice napínavé. Vždycky je na začátku nějaká záhada. V tomto případě si vypravěč na začátku koupí v reálném antikvariátu v Karlově ulici (i když ten antikvariát už neexistuje), ale tehdy existoval, knihu napsanou neznámým písmem. Chce se dozvědět, co v knize je. Ta ho upozorní, že možná existuje nějaký alternativní svět, pátrá po stopách druhého města a postupně naráží na různé stopy druhého města – v zákoutích knihoven, v podzemí nebo za zrcadly bytu. Pro čtenáře je napínavé toto sledovat. Leccos zajímavého se děje, třeba noční přednášky. Vypravěč hledá brány do druhého města, jiného světa. Nakonec nechci úplně prozrazovat všechny detaily. Cesta vlastně nemá žádný úplně konkrétní cíl.“

Jan Malura, foto: archiv Post Bellum Co je smyslem takové cesty bez cíle?

„Smyslem je zhlédnout něco, co je v našem konkrétním světě někde na okraji nebo jenom v našich snech. Ajvaz je autorem města a toto je pro mnohé čtenáře přitažlivé. Je to typ románu městského chodce, kdy procházíte po městských ulicích, je v tom ta konkrétní topografie, ta místa které znáte. Zároveň je za nimi něco tajuplného, takže si člověk může v duchu kreslit nějakou mapu míst, která zná. V tom to může být velmi přitažlivé. To město je bytost, která si dělá, co chce, pohlcuje postavy – to je zajímavé téma.“

Nicméně není to čistě popisný román, kniha má poměrně košatý děj...

„Není to svět úplně vážný, i když to tak může na první pohled vypadat. Jeho texty i Druhé město jsou plné grotesky, šprýmů, parodií na vědu. Dělá si legraci nebo paroduje naše racionální vědecké poznání. V Druhém městě jsou vědci, kteří se zaobírají obory, jako například archeologie zásuvek, jsou tam přednášky z „denních“ a „nočních“ věd. Spíše z nočních, protože román a pátrání se odehrává především v noci. Jsou tam parodické tajuplné bytosti, jako třeba recitační pták Felix, mezi regály pražské Národní knihovny tančí zdivočelí potomci knihovníků. Takže tam jsou různé zábavné nápady. Ajvaz je velmi originální autor s takovou, zvláštní imaginací, s uklidňujícími kontemplativními imaginativními pasážemi o kouzlu okraje, periferie, o kouzlu nenápadných věcí. To může být pro čtenáře velmi povzbuzující, uklidňující. Vypráví se o tom, že v tichu a prázdnu lze najít kouzlo, že v nenápadných věcech je něco podivuhodného, rodí se něco významného. Je tam až básnické ztvárnění míst na periferii.“

Zdroj: nakladatelství Petrov Je to zároveň velmi vzdělaný autor. V alternativních prostorech toho druhého města, které je vedle a pod Prahou vytváří takovou specifickou mytologii. Je poučený na pohádkách a kulturních symbolech, zná mytologii a s tím pracuje i v Druhém městě. Jeho svět si vytváří vlastní jazyk, božstva. Je zajímavý tím, že je tam více rovin, je to dobrodružné, napínavé čtení, ale i ta symbolická kulturní rovina.“

Dá se tedy říci, že má Ajvaz rád na jedné straně popisné pasáže, popisuje města, mluvil jste o rozjímavých kontemplativních pasážích a zároveň dokáže být zábavný?

„Dokáže být zábavný, někdy jsou tam vyloženě akční pasáže, honičky. V Druhém městě pronásleduje vypravěče helikoptéra a svádí tam souboje. Ale pak tam jsou tyto kontempace, meditativní pasáže, které jsou v jeho románech časté.“

Souhlasil byste s tím, že v české literatuře takový únik z reality není úplně typický?

„Ano, myslím si, že v tomto je Ajvaz velmi originálním spisovatelem. Samozřejmě románů, kde se prolíná reálný a fantaskní svět, najdeme více. Ve většině z nich je silně přítomna historie nebo tíživé dějiny. Napadá mě paralela s romány Jiřího Kratochvíla. K němu je Ajvaz literární kritikou často řazen. Taky se tam prolíná realita a fantazie. Kratochvílovým magickým městem je Brno, ale v jeho románech do vyprávění nebo do textu pronikají druhá světová válka nebo nějaká traumata z doby komunismu. To tam Ajvaz nemá, z toho hlediska je to spíše takové fantaskní. Neřekl bych ale, že je to typická úniková literatura.“

Zdroj: nakladatelství Petrov

Zdroj: nakladatelství Petrov Dá se vůbec nějak žánrově Ajvaz zařadit. Poměrně často se píše o tom, že je to takový český magický realismus. Je to tak? A pokud ano, má tento český magický realismus něco společného s tím známějším latinskoamerickým?

„Máte pravdu, že ta nálepka magický realismus se dává Ajvazovi velice často. Myslím si, že to není úplně šťastné. Ten magický realismus jak ho známe z latinskoamerické nebo jihoamerické literatury je trochu něco jiného. Je hodně zakotvený v realitě, historii, mýtech jižní Ameriky. To není úplně přenositelné do středoevropského prostředí. U těch latinskoamerických autorů jako je Garcia Marquez je víc reality, která tam je nadsazená. U Ajvaze jde o něco jiného. Tam jde o vytváření alternativních světů. O Ajvazovi také vznikla spousta studií, vedou se tam paralely s argentinským spisovatelem Jorge Louis Borgesem. Mají společné motivy např. motiv tajuplných knih napsaných neznámým písmem, motivy tajemného zašifrovaného jazyka, knihovna jako džungle. Borges také někdy bývá řazen k magickému realismu, tam určité paralely jsou a Ajvaz o Borgesovi také něco napsal. Druhé město lze také žánrově zařadit do kontextu románů o magické Praze. To je silný proud české a i české německy psané literatury. Když si vezmeme Arbesova Romaneta svatého Xaveria, kde vede obraz k nějaké záhadě člověka. Nebo Golema Gustava Meyrinka, na začátku je tajemná kniha a průniky do alternativního druhého světa. To jsou romány o magické Praze. Dal by se k tomu přiřadit i Franz Kafka s postavami, které hledají a snaží se někam proniknout a nedaří se jim to, včetně pražské atmosféry.

Místa, kterým říkáme okraje, jsou tajným středem, na jehož okraji žijeme.

Michal Ajvaz: Druhé město

Foto: Štěpánka Budková Je třeba říct, že Ajvaz poté píše i jiné romány, které se Prahy tolik netýkají, třeba Cesta na jih nebo Prázdné ulice. Patří určitě do kontextu postmoderní literatury v českém prostředí. On sám by s tou nálepkou asi nesouhlasil, sám s ní polemizuje, ale spíš jako filozof. Ten typ psaní tedy napínavý příběh, který využívá nějaké vzorce populární kultury, akční scény, honičky, ale zároveň tu populární kulturu paroduje a schémata pop literatury takto k postmoderně patří. Jsou tam ale i hlubší roviny s kulturními narážkami až filozofické roviny. Prostě si Ajvaz jako vzdělanec ve svých románech hraje s různými filozofickými hodnotami, díly, ale zároveň tam má tu fantasy pop kulturní rovinu. Takže v tomto by se dalo o jeho románech včetně Druhého města hovořit jako o postmoderní literatuře.“

Michal Ajvaz (* 30. října 1949 Praha) je český prozaik a překladatel. Kromě románu Druhé město napsal také sbírku povídek Návrat starého varana, román Prázdné ulice a další. V roce 2012 získal cenu Magnesia Litera pro nejlepší knihu roku za román Lucemburská zahrada.

Autor: Libor Kukul

Zdroj: <https://www.radio.cz/cz/rubrika/kultura/druhe-mesto-michala-ajvaze-magicke-zabavne-i-dobrodruzne>